

**MOTIVATSION DETERMINANTLARNI KUCHAYTIRISH
USULLARI**

Hamroyeva Shaxnoza Ziyomiddinovna

Farg'ona davlat universiteti

magistratura talabasi.

Abstract: This article analyzes the crucial role of motivation in the formation of a psychologist's professional position, in particular, the importance of differential psychological support based on the motivational directions identified by the Zamfir–Rean test. The need to encourage students with high intrinsic motivation, support their leadership and professional development potential is emphasized. For students with low motivation, psychocorrectional training and reflection sessions are offered. The article also covers methodological aspects of forming professional ideals, strengthening motivation for professional success, creating a healthy competitive environment, and enriching practical activities. The need to monitor the stages of psychological development of students through complex monitoring and feedback systems and provide them with support based on an individual approach is substantiated.

Keywords: professional position, intrinsic motivation, differential approach, reflection, psychological support, competitiveness, and professional ideal.

Anotatsiya: Ushbu maqolada psixolog kasbiy pozitsiyasining shakllanishida motivatsiyaning hal qiluvchi o'rni, xususan Zamfir–Rean testi orqali aniqlangan motivatsion yo'nalishlar asosida differensial psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyati tahlil etiladi. Ichki motivatsiyasi yuqori bo'lgan talabalarni rag'batlantirish, liderlik va kasbiy rivojlanish salohiyatini qo'llab-quvvatlash zarurligi ta'kidlanadi. Motivatsiyasi past bo'lgan talabalar uchun esa psixokorreksion treninglar va refleksiya mashg'ulotlari taklif etiladi. Maqolada shuningdek, kasbiy ideallarni shakllantirish, kasbiy muvaffaqiyat motivatsiyasini kuchaytirish, sog'lom raqobat muhiti yaratish va amaliyot faoliyatini boyitishning

metodik jihatlari ham yoritiladi. Kompleks monitoring va qayta aloqa tizimlari orqali talabalarni psixologik rivojlanish bosqichlarini kuzatish va ularga individual yondashuv asosida ko'mak berish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kasbiy pozitsiya, ichki motivatsiya, differensial yondashuv, refleksiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, raqobatbardoshlik va kasbiy ideal.

Psixologning kasbiy pozitsiyasi shakllanishida motivatsiya yetakchi ichki omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, Zamfir–Rean motivatsion yo'nalishlar testi orqali aniqlangan muvaffaqiyatga erishish motivi, muvaffaqiyatsizlikdan qochish motivi va ijtimoiy tasdiq motivi asosida talabalarni differensial yondashuv bilan psixologik qo'llab-quvvatlash maqsadga muvofiqdir. Test natijalariga ko'ra, ichki motivatsiyasi yuqori bo'lgan talabalarni ijtimoiy va akademik jihatdan rag'batlantirish, ularning mustaqil tashabbuslari, liderlik salohiyati va kasbiy rivojlanish rejalarini qo'llab-quvvatlash zarur.

Shuningdek, motivatsiyasi nisbatan past yoki muvaffaqiyatsizlikdan qochish yo'nalishiga ega bo'lgan talabalar uchun maxsus motivatsion treninglar, emotsional barqarorlikni kuchaytiruvchi psixologik mashg'ulotlar hamda yo'naltirilgan refleksiya faoliyatlari tashkil etilishi kerak. Bu treninglar orqali talabalar o'z psixologik to'siqlarini aniqlash, o'z-o'zini rag'batlantirish usullarini o'rganish va ijobiy kasbiy maqsadlar sari yo'naltirilgan ichki resurslarni faollashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Differensial yondashuv asosida tashkil etilgan bu kabi dasturlar, kasbiy pozitsiyani mustahkamlashga bevosita xizmat qiluvchi psixoprofilaktik va psixokorreksion mexanizmlarni o'z ichiga oladi.

Psixologik yo'nalishda tahsil olayotgan talabaning kasbiy shakllanish jarayonida kasbiy ideal va shaxsiy maqsadlar tizimining aniqligi asosiy psixomotivatsion omillardan biri hisoblanadi. Kasbiy ideal — bu nafaqat talabaning kelajakdagi o'zini qanday ko'rishi haqida tushunchasi, balki uning hozirgi faoliyatiga mazmun, maqsad va yo'nalish beruvchi ichki psixologik rejasidir. Shu nuqtai nazardan, har bir talaba uchun ***"Kasbiy kelajakni rejalashtirish guruhi"***ni tashkil etish zarur bo'lib, ushbu guruhlar doirasida talabalar o'z kasbiy orzulari,

maqsadlari, shaxsiy qadriyatlari va motivatsion yo'nalishlari haqida ochiq fikr yuritish imkoniga ega bo'ladilar.

Mazkur faoliyatlar orqali talabalar kasbiy ma'noni anglaydi, shaxsiy rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi va motivatsion barqarorlikni mustahkamlaydi. Bunday guruhii ishlanmalar o'z navbatida reflektiv yondashuv, maqsadli o'zgarish rejalari, kasbiy o'z-o'zini baholash va yo'naltirilgan rivojlanish strategiyasini shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Bu esa talabaning o'z kasbiy rolini anglab yetishiga, kelajakdagi faoliyatini aniq tasavvur qilishiga va unga erishish yo'llarini belgilab olishiga xizmat qiladi.

Psixologik kasbiy shakllanishda raqobatbardoshlik va muvaffaqiyatga erishish motivi shaxsning ijtimoiy faolligi, ichki motivatsiyasi hamda kasbiy sadoqatini belgilovchi muhim psixologik omillardandir. Talabalarni kasbiy faoliyatga jalb qilish, ularni o'z salohiyatini to'liq namoyon etishga undash uchun faollashtiruvchi tashabbuslar — tanlovlar, grantlar, ilmiy-amaliy konferensiyalar, olimpiadalar va innovatsion loyihalarda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Bunday imkoniyatlar orqali talabalarda sog'lom raqobat muhiti shakllanadi, ular o'z intellektual resurslarini amalda sinovdan o'tkazish va ijtimoiy tan olinuvchanlikka erishish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Shu bilan birga, psixologik rag'batlantirish tizimini shakllantirish, ya'ni mukofotlar, sertifikatlar, moddiy va ma'naviy rag'batlar joriy etilishi talabalarni faollikka undashda kuchli motivator bo'lib xizmat qiladi. Bu nafaqat ularning psixologik ishtirok darajasini, balki kasbiy sadoqat, rivojlanishga tayyorlik va mustahkam ichki pozitsiyani shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, kasbiy muvaffaqiyatga erishishni istovchi talaba o'z oldiga aniq maqsad qo'yadi va unga erishish yo'lida faol harakatlanadi.

Kompleks yondashuvga asoslangan amaliyotlar

Psixologiya sohasida ta'lim olayotgan talabalar uchun kasbiy shakllanishning muhim bosqichi — bu real muhitda olib boriladigan amaliy faoliyatdir. Nazariy bilimlarning amaliy tajriba bilan boyitilishi shaxsning kasbiy

pozitsiyasi, mas'uliyat hissi, o'ziga bo'lgan ishonchi va professional kompetensiyalarini shakllantiradi. Shu bois, psixologiya yo'nalishidagi talabalar uchun maktablar, oliy o'quv yurtlari, tibbiy muassasalar, reabilitatsiya markazlari, ijtimoiy xizmatlar, sud-psixologiya yoki harbiy sohalar kabi turli tizimlarda muntazam va maqsadli yo'naltirilgan amaliyotlar tashkil etilishi zarur.

Har bir amaliyot natijasida talabaning individual yondashuvi, o'zini tutishi, kommunikativ ko'nikmalari va kasbiy rolga moslashuvi kuzatiladi. Biroq faqatgina amaliyot yetarli emas — har bir amaliy faoliyat yakunida refleksiv tahlil olib borilishi, ya'ni talabaning o'z faoliyatiga baho berishi, muammoli nuqtalarni tahlil qilishi va kelgusidagi rivojlanish rejasini shakllantirishi muhim hisoblanadi. Bunday tahlillar yozma refleksiyalar, shaxsiy kundaliklar, o'zini baholash anketalari yoki ustoz bilan fikr almashuv shakllari orqali amalga oshirilishi mumkin. Bu esa kasbiy o'zlikning ongli shakllanishi, reflektiv fikrlash madaniyati va ichki motivatsiyani mustahkamlashga xizmat qiladi.

Psixolog kasbiy pozitsiyasining shakllanishi dinamik va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, uni samarali boshqarish uchun doimiy monitoring va qayta aloqa tizimini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Talabalarning kasbiy pozitsiyasini rivojlantirish bosqichlarini muntazam kuzatish, o'zgarishlarni aniqlash va ularga mos tarzda psixologik, metodik yoki motivatsion qo'llab-quvvatlash choralarini ko'rish zarur. Buning uchun bosqichma-bosqich baholash tizimi ishlab chiqilishi lozim bo'lib, u diagnostik vositalar (anketalar, testlar), yarim tuzilgan intervyular, amaliy faoliyatdagi kuzatuvlar va reflektiv yozuvlar orqali amalga oshiriladi.

Monitoring natijalari asosida individual rivojlanish darajasi, kasbiy pozitsiya komponentlarining (motivatsiya, qadriyatlar, refleksiya, ijtimoiy rollar) shakllanish holati aniqlanadi. Qayta aloqa mexanizmi esa talabaning o'z rivojlanish nuqtalarini ongli anglashiga, ustuvor yo'nalishlarni belgilashiga va o'zini baholash ko'nikmasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, monitoring natijalari asosida guruh darajasidagi umumiy tendensiyalar tahlil qilinib, butun o'quv jarayonini takomillashtirish, pedagogik yondashuvlarni moslashtirish va mentorlik strategiyalarini qayta ko'rib chiqish imkoniyati yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

11. Abdurahmanov, R. (2020). *Pedagogik psixologiya*. Toshkent: O'zR FA nashri.
12. Bandura, A. (2021). *Social cognitive theory: An agentic perspective*. Annual Review of Psychology, 72, 1–20.
13. Super, D. E. (2022). *Career development theory: Recent trends*. Journal of Vocational Behavior, 131, 103–117.
14. Holland, J. L. (2023). *Making vocational choices: A theory of careers*. New York: Psychological Press.
15. Schwartz, S. H. (2020). *Values: Cultural and individual*. In: *The SAGE Handbook of Personality Theory*, 2nd ed.
16. Rean, A. A. (2022). *Psixhologiya lichnosti i motivatsii uchebnoy deyatel'nosti*. SPb.: Piter.
17. Rokeach, M. (2021). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
18. Markova, A. K. (2020). *Psixhologiya professional'nogo razvitiya lichnosti*. Moskva: Akademicheskiy proyekt.